

"לבניינה של תורה" – חלק רמ"ב

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י

--- עבודת ה' בימי בין המיצרים ---

ישיבתנו נמצאת כה סמוך לקודש, ניתן להתבונן דרך חלונות בית המדרש ולראות את כל המרחב הנפלא והקדוש של הר הבית, כמה מרומם הדבר וכמה נפלא. עם כל זאת, מי שיש לו

עיניים לראות, מרגיש כאב גדול בהתבוננות זו. האדרת נתמנה בשלהי חייו לרבה של ירושלים. רצו אנשי ירושלים לשמחו, ושכרו לו חדר הצופה אל מקום המקדש. כתב על כך האדר"ת ביומנו: "הם חושבים שהם משמחים אותי ואינם יודעים שהם מקצרים את חיי!". כשקרובים יותר, החובה לנסות ולהרגיש את כאב

החורבן גדולה יותר. דיברנו השבוע, בתענית י"ז בתמוז, על עבודת מיוחדת של אמירת תיקון חצות. מובא בפוסקים, שהחפץ חיים לא נהג במשך השנה לומר תיקון חצות, אך בשלשת השבועות נהג לומר אחר חצות היום, כפי שכתב במשנה ברורה³. זו עבודה שבצנעה, עבודה השייכת ליחידים - לשבת על הרצפה ולהרגיש את הכאב על הסלקות השכינה.

בשלהי מסכת תענית¹ אומרת המשנה: "חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז, וחמשה בתשעה באב...". המשנה מציינת את דיני

ההתאבלות על חרבן המקדש וירושלים, החל "משנכנס אב ממעטים בשמחה", דרך "שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה" (יש מחלוקת בהלכה האם יש דין שבוע שחל בו תשעה באב כאשר התענית חלה במוצש"ק, כפי שיקרה שהשנה), ועד ערב תשעה באב, כאשר חומרת האבלות הולכת ועולה. הפוסקים האשכנזים הוסיפו דיני אבלות גם

בימי שלשת השבועות שבין י"ז בתמוז לט' באב², היות ובתקופה זו (בבית שני) הבקעה העיר והחל החרבן, עד שהגיע לשיאו בחרבן המקדש ושריפתו, בתשעה ובעשרה באב. מהי עבודת השם המיוחדת לימים הללו?

¹ ד"ל.

² שו"ע תקנא סעיף ט': "יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו; ויש שמוסיפין מראש חודש עד התענית, ויש שמוסיפין מי"ז בתמוז.

³ סימן תקנ"א משנ"ב ס"ק ק"ג. ועיין הערה 129 מהדורת דרשו.

מה היא העבודה הכללית יותר בימים הללו?

בגמרא במסכת שבת⁴ מובאת שאלה מופלאה: "מאי טעמא עיזי מסגן ברישא והדר אימרי?". רבי זירא שואל את רב יהודה: מדוע העזים הולכות בתחילה ואח"כ הכבשים? עונה לו רבי יהודה: "כברייתו של עולם, דברישא חשוכא והדר נהורא". כמו בכריאת העולם בריאת החושך קדמה לבריאת האור - "ויהי ערב ויהי בוקר"⁵, כך גם מתהלכות העיזים השחורות ראשונה, ואחריהן הכבשים הלבנות (כך פירש רש"י שם: "סתם עזים שחורות, סתם רחלות לבנות"). מה ראתה הגמרא להאריך וללכך דרכן של עיזים וכבשים? חז"ל רמזו כאן גם דבר גדול מאד. כותב רבי צדוק הכהן מלובלין, בספרו 'רסיסי לילה'⁶ על הגמרא הזו: "הסדר שיסד השם יתברך בבריאה ברישא חשוכא והדר נהורא - כך הוא בכל

ימות עולם אין לך שום אור מתגלה אלא מתוך החושך הקדום לו. דרך משל מתן תורה קדם לו יציאת מצרים.. וכן כל דבר: מתוך חושך יוצא אור, שהוא ממש היפך אותו החושך! בין בדורות בין בפרטי נפשות" מדוע ברא כך רבונו של עולם את עולמו, מטעמים הכמוסים עמו (חכמת האמת עוסקת בשאלה הזו). היסוד הזה קיים הן במישור הכללי הלאומי, והן

במישור הפרטי, האישי: לפעמים נראה לנו שמהו קשה וכשמתבוננים רואים שמתוך החושך יצא האור. אפשר לחבר אל העניין הזה גם את דברי המהר"ל המפורסמים בתחילת ספרו - 'נצח ישראל'. המהר"ל עוסק בשאלת הגלות וכותב: "כאשר הדבר הטוב נודע מהפכו ידיעה אמיתית, וכן כל הדברים נקנה הידיעה בהם מן ההפך, כי ממראה השחור יכול לדעת מראה הלבן שהוא הפכו, וכן כל ההפכים מן האחד נקנה הידיעה בהפך שלו, ולכן אין לפרש עניין הגאולה האחרונה, אם לא שנבאר עניין הגלות

והחורבן". מתוך הבנת החורבן מתבארת הגאולה, ולא רק מתבארת, אלא הולכת ומפציעה.

מה אנו חשים ביחס לחורבן? האמת היא שכמעט ואיננו חשים כלום. כל כך נתרחקנו, שנדרשת עבודה עצמית ענקית בכדי שנוגיש את מה שחז"ל רצו שנוגיש.

חז"ל הדריכו אותנו בשורה של מעשים חיצוניים שמתוכם נגיע להרגשת הלב: מדוע איני שומע מוסיקה? מדוע אי אפשר להתקלח? משהו חסר לנו.

מה הוא למעשה עניין המקדש? מה מפסידים אנו בהעדרו? לימדנו הרמב"ן בפרשת תרומה (ורבינו בחיי במקביל לו שם): "וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. וכמו שנאמר שם 'וישכן כבוד ה' על הר סיני'... כן כתוב במשכן וכבוד ה' מלא את

**מה אנו חשים ביחס לחורבן?
האמת היא שכמעט ואיננו
חשים כלום. כל כך נתרחקנו,
שנדרשת עבודה עצמית
ענקית בכדי שנוגיש את מה
שחז"ל רצו שנוגיש. חז"ל
הדריכו אותנו בשורה של
מעשים חיצוניים שמתוכם
נגיע להרגשת הלב**

⁴ ע"ז ע"ב.

⁵ בראשית א', ג'.

⁶ אות כד

"תני ר' שמעון בן יוחי: משל לאחד שהיה מכה את בנו, ולא היה יודע הבן על מה הוא מוכה, לאחר שהכהו אמר לו לך ועשה דבר פלוני שצויתך היום כמה ימים ולא השגחת בי, כך כל אותן אלפים שנפלו במלחמה בימי דוד, לא נפלו אלא על שלא תבעו בנין בית המקדש! והלא דברים קל וחומר - ומה אם אלו שלא היה בית המקדש ביניהם, ולא נחרב

בימיהם, נעשה להם כך, ונענשו על שלא תבעו אותם, אנו שחרב בימינו, ואין אנו מתאבלים עליו, ולא נבקש עליו רחמים על אחת כמה וכמה! לפיכך התקינו חסידים הראשונים שיהיו מתפללים שלש תפלות בכל יום, והתקינו בו אנא רחום ברחמיך הרבים השב שכינתך לציון וסדר העבודה לירושלים, ותקנו בונה ירושלים ברכה בפני עצמה בתפלה, ובברכת

המזון...".

כל כך נתרחקנו, כל כך נתכחו הלבבות מחמת מציאות החיים העולמית המרחיקה אותנו מנקודת עומק הלב, מנקודת הנפש שלנו, שקשה לנו להרגיש את החיסרון. "לפיכך התקינו חסידים הראשונים שיהיו מתפללים שלש תפלות בכל יום..." מה הפתרון של חז"ל לקושי שלנו? להתפלל!

בנייה אמיתית של דבר היא בנייה הנעשית מבפנים, רק בתהליך נפשי אדם זוכה

המשכן. והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני". אותו כבוד אלוקי עצום ששכן באופן חד פעמי על הר סיני שוכן דרך קבע במשכן. אותו גילוי אלוקי אדיר של מעמד הר סיני, שהוא מיסודי אמונתנו ועליו נצטווינו: "רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך - והודעתם לבניך ולבני בניך", אותו גילוי נפלא היה במקדש, ואת זאת איבדנו.

"כך כל אותן אלפים שנפלו במלחמה בימי דוד, לא נפלו אלא על שלא תבעו בנין בית המקדש! והלא דברים קל וחומר - ומה אם אלו שלא היה בית המקדש ביניהם, ולא נחרב בימיהם, נעשה להם כך, ונענשו על שלא תבעו אותם, אנו שחרב בימינו, ואין אנו מתאבלים עליו, ולא נבקש עליו רחמים על אחת כמה וכמה!"

בסוף ספר שמואל יש פרשה קשה מאד: "ויוסף אף ה' לחרות בישראל"⁷. אומר רש"י במקום: "איני יודע על מה". במדרש שוחר טוב מגלה רשב"י את הסיבה הרוחנית למגפה שפקדה את ישראל, הנרמזת בסמיכות הפסוקים בפרק: "ויסף אף ה' לחרות בישראל ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל ואת יהודה.. ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת

מועד וימת מן העם מדן ועד באר שבע שבעים אלף איש...ויאמר דוד אל ה' בראתו את המלאך המכה בעם ויאמר הנה אנכי חטאתי ואנכי העויתי ואלה הצאן מה עשו תהי נא ירך בי ובבית אבי: ויבא גד אל דוד ביום ההוא ויאמר לו עלה הקם ליקוק מזבח בגרן ארונה היבסי". וכך נדרש העניין במדרש⁸:

⁷ ש"ב, כ"ד, א.

⁸ מדרש תהלים מזמור יז ד"ה דבר אחר.

פחד לומר, אך בעניין הרגשת החורבן יש לנו נכות מסוימת. הקב"ה מסתכל עלינו ושמח בכל פעם שיהודי מצליח לכוון יותר באמירת "ולירושלים עירך ברחמים תשוב" למרות טרדותיו הגשמיות והרוחניות. לבקש מרבוננו של עולם: אנא, בנה את בית המקדש, סלק את חילול השם הנורא הזה, את השועלים ההולכים בו על שנים! לחשוב על המילים, זו העבודה הגדולה בעצם בימים הללו.

הבוקר למדנו בהלכה בעמוד היומי דבר נפלא: הגמרא בברכות אומרת: "מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד"⁹. אומר על כך רבינו יונה, שחז"ל רמזו כאן שמקום בו עמלים בתורה בהוראות ובהלכות, הוא המקום שבו השכינה כעת נמצאת, כשזוכים להתחבר ללימוד התורה מתחברים אל השכינה. בסוף זמן קשה יותר ללמוד, ובודאי כל מה שמתאמצים על אף הקשיים חביב מאד לפני הקב"ה.

יש לנו בעצם עבודה להחזיר שכינה לציון בשני תחומים ששייכים כל השנה, אך בימים הללו במיוחד: תורה ותפילה. כך מסיים הכוזרי את ספרו: "ירושלים לא תבנה כי אם כאשר ישתקו אליה בני ישראל תכלית תשוקה, עד אשר יכוננו את אבניה ואת עפרה". שנזכה לכוון יותר בתפילה על ירושלים, ומי יודע כוחן האדיר של תפילות לקצר את הסבל, את המלחמות הרוחניות ואת כל מה שעוטף

להגיע לדברים. את קירבת השכינה קיבלנו במתנה, בצאתנו ממצרים. הקב"ה אמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", קיבלנו מתנה באתערותא דלעילא. אלפי שנים כבר אין לנו ציור במתנה הזו של המקדש, אך רצון הבורא יתברך הוא שאנו נבנה אותו עכשיו מבפנים. בית האבנים חרב, כעת נשארה לעם ישראל עבודה פנימית לעמוד על האור מתוך החושך, לנסות מתוך עומק החשיכה שאנו שקועים בה להרגיש ולבקש על החיסרון. העבודה הולכת ונעשית קשה מיום ליום ומדור לדור, כבר איננו מבינים ומרגישים שבהעדר המקדש אנו במצב של חשיכה. הרי אם היה לנו טסט לרכב היינו

מבקשים: ה', תעזור לי! אם היה לנו מבחן כזה או אחר היינו מתפללים להצלחה. תפילה היא ביטוי של הכמיהה הפנימית של כל אדם. שלוש פעמים ביום מתפללים ומבקשים -

"ותחזינה עינינו בשוכך לציון" כל השנה צריך לומר זאת בכוונה, אך כל שכן בימים הללו, נדרשת מאתנו כוונה עמוקה ופנימית יותר, ויש לכך ערך עצום.

נשאל שאלה כנה: גם אם נצליח לכוון, יהיה זה מעט מן המעט ביחס לדרישה מאתנו, האם יש ערך להתאמצות? חשבתי על משל: יהודי שנפצע במלחמה, שוכב חודשים במיטה, ההורים שלו לידו, אולי גם אשתו והמשפחה. כולם מחכים בדריכות: אם הוא רק יזיז קצת את היד, או יגלגל את העין, איזו שמחה תהיה!

⁹ ברכות ה' ע"א.

--- עבודת ה' בימי בין המיצרים ---

אותנו, כדי באמת לזכות במהמרה לבניין
השלם.

